

A Napkút Kiadó kortárs magyar írók önlexikonának kiadására készül: ki-ki maga írja magáról szócikkét – komolyan vagy játékosan. Csehy Zoltán, Fellingner Károly, Tózsér Árpád és Tóth László magabemutatása – mustra-előzetes.

Csehy Zoltán

Született: 1973, Pozsony. Meglehetősen bizonytalan sorfaj, lüktetése (a ionicus a minore látszat ellenére) általában daktilikus, olykor jambikus, de meglepő fordulatokra is képes, például erős erotikus ingerek hatására priaposzi sorrá változik, de még a cizellált szapphói strófa sem idegen tőle. Rímképlete meghatározhatatlan: ha valamivel összecseng, akkor viszont több strófán át is kitart. Kedveli a parnasszusi magasztot és a melegebb égtájakat egyaránt, ahová kritikusi szívesen küldik. Különféle nyelvekre konvertálódik és konvertál. Saját lüktetésére és fiziológiai-szellemi korlátaira alkalmazta többek között Martialis, Sztraton, Petrarca, Poggio Bracciolini és Pasolini dikcióját. Mondhatnánk úgy is: ezeket mind magáévá tette, és a védekezés még csak eszébe se jutott. Muzikális: egy egész operakalauzon át kísérletezett hallása és ízlése csiszolásával. Azóta kevesebbet énekel zuhanyzás közben. Egy egész könyv erejéig elutazott Szodomába: útikönyve oda-vissza érvényes ezoterikus kalauz a múlttól a jelenig. Ritmusszerkezete az antikvitásnál időz a legszívesebben, de reneszánsz komponenseket is befogad: sok, egyesek szerint monoton humanista ritmusképlet csontvázára teremtett húst, mely egyelőre nem romlott meg. Műfajait, formáit változtatja, nem ijed meg egy-egy erőteljesebb sormetszettől, s ha csonkul a láb, hát csonkul, ha emelkedik a sor, hadd emelkedjen, ha hímrím, hát hímrím. Az utóbbi időben megszerette az edzőtermet is, verseit zsírleszívásnak és súlyzóterrornak vetette alá: hadd feszüljön, ami arra való. Feszül.

Fellingner Károly

1963. november 20-án született Pozsonyban, de gyerekkorától Jókán, egy félig Csallóközhöz, félig Mátyusföldhöz tartozó faluban tengeti mindennapjait. Idegen hangzású nevével nehezen barátkozott meg (apai nagyapja szerelemgyerekként édesanyja nevét kapta a keresztségben), de ha azt hibásan írták le, mindig fel(l)ingerelték vele. Ismerősei közül többen született poétának tartják (hétévesen írta első fellingerkeit), de ő a sikertelen újságírói és pedagógiai felvételik után agronómusként keresi a megélhetést. Agronómusi munkakörének köszönve összegyűjtötte szülőföldje meséit, mondáit, hiedelmeit. Költeményei eddig tíz idegen nyelven jelentek meg könyv alakjában, de ez a tény inkább elbizonytalanítja, mint hogy jóleső érzéssel töltené el. Galántán a magyar gimnázium lapját Talamon Alfonzzal szerkesztette, majd az úgynevezett Iródia

irodalmi csoportosulás vette szárnyai alá. Sokáig csak szlovákiai magyar lapokban publikált, majd amikor olyasmit olvasott, hogy ez nem dicsőség, az érték a magyarországi megjelenés, elküldte verseit az anyaország folyóirataiba. Mára több tucat lap lehozta verseit, meséit, gyerekverseit. A katonasági (Liberec, Prága) éveknek is köszönhetően a cseh költők, Vladimír Holan és Jaroslav Seifert hatottak rá leginkább. Tagadhatatlan viszont Pilinszky János, Paul Celan hatása is. Aztán a filmrendezők nagyjai: Antonioni, Visconti, Jancsó Miklós.

Mostanság ontja a könyveket, a 31.-nél tart, de bármikor képes elhallgatni. Ezt a tulajdonságát örökölte, magával hozta.

Tóth László

(*Alter Egon szócikke Tóth Lászlóról*) Ismeretlen költő, író, szerkesztő és műfordító a XX. század második feléből. 1949. szeptember 26-án született Budapesten, még a XX. században, s noha már jócskán benne a XXI-ben, még mindig ott maradt, báva pillantásokat vetve erre a mostanira. Gyermekkorára nagy részét viszont Csehszlovákiában töltötte, ám azóta felváltva rója az utakat a magyar és a szlovák főváros közti, kétszáz kilométer hosszúságú s nagyjából ötven kilométer szélességű térben, bőszen keresve identitását hol a többségi, hol a kisebbségi magyar keretek között. Ebből is, azaz kétlakiságából is következik sehová nem tartozása, két hazában (is) gyökerező örök hontalansága. Föltehetően egyenesen e végletes frusztráltságából ered, hogy tizennyolc éves korától újságot és könyveket ír és szerkeszt, azaz hivatásos olvasó is egyben, abban az eltökélt reményben, hogy egyszer talán neki is sikerülhet megtanulnia írni és olvasni. S volt még egy téveszméje, hogy ily módon talán tehet valamit közösségéért, de vén korára rá kellett jönnie, hogy ugyan emberek veszik őt körül számosan, de közösség nem. Vagyis bár sokan mondják magukat barátjának, ő vaksin hunyorogva botorkál közöttük mégis, és közösségére nem lelvén, most már magányos marad örökre. S nem tartozva se ide, se oda, sok szék között a pad alatt tengeti kivénhedőben levő számológépe – meg szűkebb családjára és könyveire – társaságában alkonyba érő életét. Sok mindent csinált eleddig, s egészségtelenül sok minden érdeklődött ma is – azaz igazából nem ért semmihez, s ha némi erénye mégis van, az esetleg talán az lehet, hogy mindenhez egy keveset. A kívülálló számára így szellemi polihisztornak tűnik, a bennfentesek számára viszont bárgyú kívülálló maradt, aki ugyan érdemel némi tiszteletet, de hál' istennek nem kell őt komolyan venni(ük).

Írt verset, mesét, gyermekverset, regényt, drámát, esszét, irodalmi és színházi tanulmányt és kritikát, irodalmi interjúkat; foglalkozott népmese-feldolgozásokkal, irodalom-, sajtó-, színház- és művelődéstörténettel, belekontárkodott a történettudományba és a helytörténetbe; megnyilvánult képzőművészekről és műkedvelő mozgalmakról; négy nyelvből fordított verset, elbeszélést, regényt, gyermekirodalmat, színművet, tanulmányokat és esszéket, történeti monográfiát; szervezett alapítványokat, kisebbségtudományi folyóiratot; könyvkiadókat hozott létre és irányított, különböző irodalmi és könyvszakmai bizottságokban dolgozott... akár példátlan (példás?) szétforgácsoltsága dokumentumainak

puszta sorolásával is ki lehetne tölteni az ezen (ön)értékeléshez kapott legfeljebb hatezer leütésnyi terjedelmet. Mindebből (is) következően színháztörténeszek közt ő a legjobb költő, művelődéstörténeszek közt a legjobb gyermekíró, irodalmi esszéivel méltán emelkedik ki sajtótörténeszek közül, stb. E már-már idegesítő sokféleségének egyetlen magyarázata: egész életén végighúzódo heves vágya, hogy önmaga legyen (lehessen), művei balszerencsés eltökéltséggel (szinte) kivétel nélkül az egyéni és közösségi identitás kérdései körül szerveződnek. S ez oly mértékben felőrölte az erejét és lekötötte idejét, hogy végül is arra nem futotta belőlük, ami egész életében leghőbb vágya volt: hogy erős egyéniség legyen – messziről felismerhető, határozott arcvonásokkal, karakterjegyekkel. Hacsak nem épp ebben az elkeseredett és folyamatos identitáskeresésben lelta meg saját identitását...

Van József Attila-díja, s még vagy féltucatnyi, de több is lehet azokból, melyek elkerülték s rendre elkerülik őt, mert magányosságából eredően épp akkor nem jut az illetékesek eszébe, amikor pedig épp kellene. Könyvei száma – egybeszámítva eredeti műveit, fordításait és a nevéhez köthető szerkesztéseit, összeállításait – elér(het)ji a százat, ami valószínűsíthetően *több* lenne, ha *kevesebb* könyvet adott volna ki (s a mások műveiből szerkesztett könyvei közül mondjuk húsz helyett további, most már megíratlanul maradó két vagy három saját munkát tett volna le az asztalra). Művei közül azonban – véleménye szerint – még így is kiemelhető néhány, így például: versek – *A hangok utánzata* (1971), *Istentelen színjáték* (1981), *Ötödik emelet, avagy Egy éden bugyrai* (1985), *Hármaskönyv* (1994), *Átváltozás, avagy Az »itt« és az »ott«* (összegyűjtött versek és értelmezések, 1967–2003), *Kötélen, avagy Amint az ég...* (2008); mesekönyvei – *A boszorkány porszívója* (meseregény, 2004, 2014), *Az ellopott nagymama és további régi-új mesék* (2015); íróportréi, interjúkötetei – *Vita és vallomás* (1981), *Szó és csend* (1994), *Hatszernközt, avagy Korbúcsúztató* (1998); tanulmány és esszékötetei – *Párhuzamok, kitérők* (1991), *Elfeledett évek* (1993), *Lapszél* (1997), *Egy öngyűjtő feljegyzései, avagy Eszmék, rögeszmék, toposzok* (2009), *Határsértők – Önarckép másokban* (2015), *Amikor az író olvas* (2016); színháztörténete – *A komáromi magyar színjátszás története I-II.* (1997, 1998), *„...nagy haszna a teátrumnak”*. *Régi s új színháztörténeti dolgozatok Komárom és Pozsony múltjából* (2017); a vele készült beszélgetésekből állt össze – *A szövegember* (2014); róla szóló monográfia – Filep Tamás Gusztáv: *Tóth László* (2010). További műveit, illetve az életével, pályájával kapcsolatos egyéb adatokat és értékeléseket lásd honlapján: www.tothlaszlo.sk.

Tózsér Árpád

Költő, irodalomtörténész, műfordító. Született Gömörpéterfalán, Mitteleurópában, 1935. október 6-án, azaz bele a történelem sűrűjébe. Polgári foglalkozásai: szerkesztő, majd egyetemi oktató, 2002-től pedig (amikor a pozsonyi Comenius Tudományegyetem oktatójaként nyugdíjazták) 2012-ig a Madách-Pozsonium Könyvkiadó főszerkesztője.

Ma, nyugdíjasként, megint mogorva ember, olyan elviselhetetlen figura, mint amilyen fél évszázaddal ezelőtt volt, amikor is elindult Gömörország rengetegeiből (amelyek helyére az ókori kartográfusok még rendre azt írták: *Hic sunt leones*, azaz hogy lakatlan terület, csak oroszlánok lakják), s fiatal oroszlánként, pardon!, költőként úgy gondolta, hogy – Goethe receptjének megfelelően – búskomornak kell lennie, s az első verskötetének azt a címet adta, hogy *Mogorva csillag*. Ma mint nyolcvanéves aggastyán már Herakleitosz módján komor, aki tudvalevően azt tartotta, hogy minden álom, amit alva látunk, s minden halál, amit ébren tapasztalunk.

Műveinek válogatott jegyzéke: *Mogorva csillag* (versek, 1963), *Kettős úrben* (versek, 1967), *Az irodalom valósága* (tanulmányok, kritikák, jegyzetek, 1970), *Érintések* (versek, 1972), *Genezis* (esszék, versek, interjúk, 1979), *Szavak barlangjában* (tanulmányok, kritikák, esszék, 1980), *Adalékok a Nyolcadik színhöz* (versek, 1982), *Régi költők – mai tanulságok* (irodalomtörténeti tanulmányok, 1984), *Történetek Mittel úrról, a gombáról és a magánvalóról* (versek, 1989), *Escorial Közép-Európában* (esszék, tanulmányok, 1992), *Pozsonyi Páholy* (esszék, jegyzetek, publicisztika, 1994), *Mittelszolipszizmus* (versek, 1995), *Leviticus* (versek, 1997), Vladimír Holan: *Éjszaka Hamlettel* (a cseh költő poémája magyarul; 2000), *Finnegan halála* (versek; 2001), *Milétoszi kumis* (tanulmányok, 2004), *Tanulmányok költőportrékhoz* (versek; 2004), *A Matryosa-baba szubjektuma* (esszék, jegyzetek, interjúk, 2005), *Faustus Prágában* (drámai költemény, 2005), *Léggökökerek* (versek, 2006), *Szent Antal disznaja* (napló, 2008), *Csatavirág* (létdalok, 2009), *A vers ablakán kihajolva* (válogatott versek, 2010), *Érzékek csöcseléke* (napló, 2011), *Faustus Pozsonyban* (esszék, publicisztikai írások, jegyzetek, 2012), *Fél nóta* (versek, 2012), *A kifordított ember* (napló, 2013), *Einstein a természetet olvassa* (napló, 2015), *Erről az Euphorboszról beszélnek* (összegyűjtött versek, 2015).

Fontosabb díjai: József Attila-díj (1993), Füst Milán-díj (2002), Kossuth-díj (2004), a Nemzet Művésze díj (2014).

Ezek tehát a költő, irodalomtörténész, műfordító Tózsér Árpád életének és életművének a vitathatatlan tényei, ezek után – a lexikon-szócikk műfaji parancsa szerint – részletesebb életrajz és műértékelés kellene következzen, de a szócikkíró abban a szerencsés helyzetben van, hogy mindezt elvégezte műveiben maga az alkotó: naplói afféle önéletrajzi regényként, tanulmányai, kritikái alkotói módszerei elemzéseként is felfoghatók. De ha verseit figyelmesen olvassuk, még azokban is találunk bőven önreflexiót, azaz önéletrajzi elemet, sőt alkotáslélektant és műhelyvallomást is. A nagy kérdés, hogy mennyire megbízható az alkotó emlékezete, hogy mennyire vegyül az a képzeletével? És a még nagyobb dilemma: mi közünk az író életének azon kiterjedéseihez, amelyek így vagy úgy nem részei-elemei az életműnek?

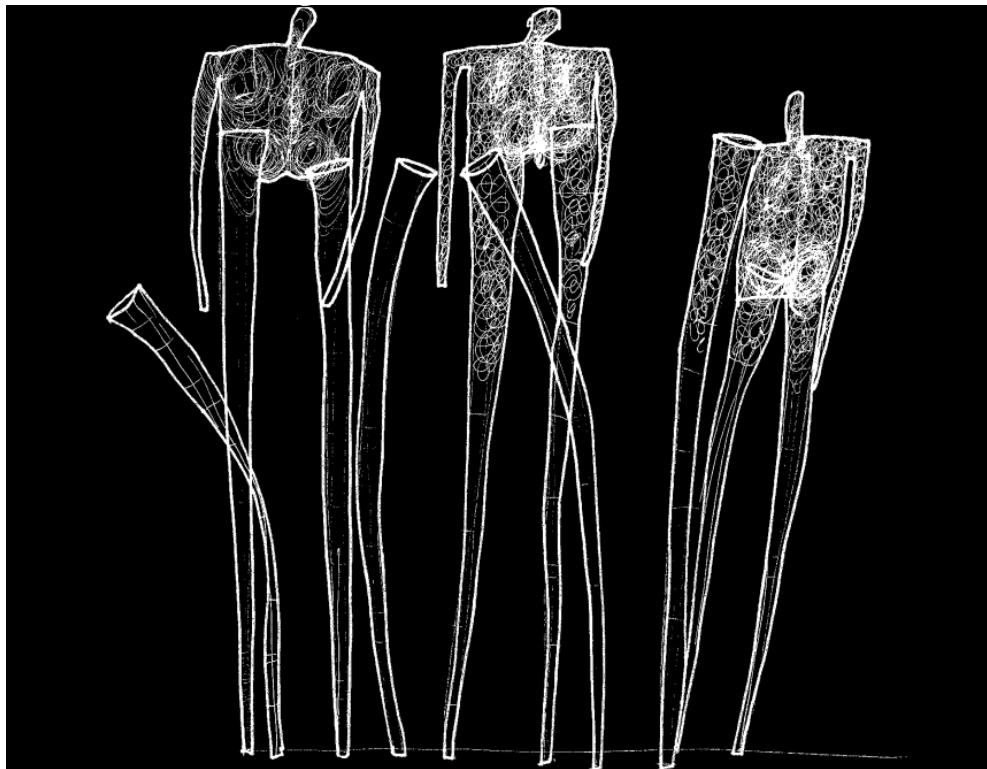
Fogas kérdések! Mindenesetre az is ténynek látszik, hogy a tőzséri életmű markánsan két periódusból áll: az első két verskötetete (emlékezzünk: a *Mogorva csillag* és a *Kettős úrben*) azt a meggyőződést sugallja, hogy a látvány s a látvány kiváltotta szubjektív (érzelmi) és objektív (konkrét cselekvésbeli) reakció pontos leképzése az objektíve létezőnek, a második periódus (ez az első szakasz tíz évével szemben mintegy fél évszázadot ölel föl) viszont egyrészt ennek az alkotói alapállásnak a kritikája, másrészt annak a beismerése, hogy a vers és

általában az irodalom bizony nem más, mint az emlékezet és a képzelet műve, tehát erős kritikai fenntartásokkal kezelendő, és csak így fogadható el.

Valahogy úgy, ahogy azt e szócikk bevezetőjének Nagy Homályosa, a filozófus Herakleitosz tartotta az íjról és a nyílveszőről, illetve a lantról és a dallamról: az ellentét a visszacsapó illeszkedésben van összhangban önmagával. Aminek következtében persze a műhatás is csak olyasvalami, mint a nyíl, a hang meg a – malomkő: kit hogyan talál meg. A művész a hitellel csak önmagának számol el. (De ha nem számol el, azt a mű könnyörtelenül leleplezi!)

S mindebből, az életmű műfaji heterogénségéből (lásd a címlista műfaji megjelöléseit!) és ellentmondásaiból az derül ki, hogy Tözsér Árpád irodalmi ténykedésében van valami a kalandor vakmerőségéből, könnyelműségéből és felelőtleniségéből. Feltehetően ezt a kalandorságot eufemizálta Lator László (nem akarván barátját nagyon megsérteni) *állhatatlansággá*, amikor is a költő hatvankettedik születésnapja előtt azt írta: „Ez a rokonszenvesen állhatatlan költő mintha megint változóban volna.”

A nyolcvanéves költő még mindig ír, mindig kalandozik. Még mindig állhatatlan és – kiállhatatlan.

FERDICS BÉLA MUNKÁJA